
הפיסוק

בכתיבה האקדמית

[ ] , ! ; : ( ) ?

כתבה: ד"ר בת-ציון ימיני

הפיסוק בכתיבה אקדמית

כללי הפיסוק בכתיבה אקדמית זהים כמובן לכללי הפיסוק הרגילים, אך מאחר שאנו עוסקים באוריינות אקדמית, נתמקד בסימנים העיקריים הרווחים בה.

מתי אין מפסקים

טעויות פיסוק נובעות משתי סיבות: פיסוק לא תקני ופיסוק במקומות מיותרים.

במקרים אלה אין לפסק:

- בסוף כותרות ותת כותרות
- בסוף סעיף בתוכן העניינים
- בסוף כל אחד מהפרטים בדף השער
- בין הנושא לנשוא במשפט, למשל: **דברים אלה אינם עולים בקנה אחד עם משנתו החינוכית.** – אין לפסק אחרי **דברים אלה.**
- אחרי מיליות ניגוד כמו אך, אבל, אלא, אולם – מפסקים לפניהן.

סימני פיסוק שאינם מתאימים לכתיבה אקדמית

- סימן קריאה
- צירוף של סימן שאלה וסימן קריאה - !?
- שלוש נקודות ... *

מדוע?

- לסימנים אלו תפקיד רטורי של תמיהה, הפתעה, מתן אפשרות לקורא להשלים את הרעיון וכו' – תפקיד זה אינו מתאים לכתיבה האקדמית שצריכה להיות ברורה, עניינית, חד-משמעית ואובייקטיבית.
- * על שלוש נקודות שיבואו בין סוגריים מרובעים ראו בשקופית 17.

מקומם של סימני הפיסוק

את סימן הפיסוק מצמידים לאות האחרונה של המילה, ואחריו פותחים רווח.

לא נכון:

לדברי גרין, העולם הווירטואלי הפסיק מזמן לשרת מטרת בידוריות בלבד, והפך למרחב ההתרחשויות המציאותיות למיליוני ילדים ובני נוער.

נכון:

לדברי גרין, העולם הווירטואלי הפסיק מזמן לשרת מטרת בידוריות בלבד, והפך למרחב ההתרחשויות המציאותיות למיליוני ילדים ובני נוער.

כשמציינים הערת שוליים יצוין מספר ההערה **לאחר סימן הפיסוק**: לדוגמה: ...אנו נעמוד רק על חמישה מהם בשל קוצר המצע.^[1]

סימני הפיסוק העיקריים: נקודה ופסיק

הנקודה היא מפסיק גדול הבא בסוף משפט המביע רעיון שלם.
מחלקים את הפסקה ליחידות רעיוניות שלמות ומוסיפים את
הנקודה בסוף כל יחידה. לפנינו פסקה לא מפוסקת:

ברק 2006 מתאר את המאפיינים של הנוער של היום הוא טוען שהנוער הטיפוסי של היום חי בשני עולמות בעולם הווירטואלי ובעולם הפיזי העולם הווירטואלי מספק לנער שחרור הערכה ספונטאניות וחיזוק ואילו העולם הפיזי בדרך כלל מספק לו את אלה במידה מועטת יותר מאחר שמדובר בנער אחד החווה שני סוגי תחושות שונים כל כך מאפיין זה גורם לו להשלכות התנהגותיות הבאות מן העולם הווירטואלי אל העולם המציאותי ולחוסר איזון בין שתי הסביבות

ועתה נראה את תהליך פיסוק המשפטים בפסקה.

מחלקים ליחידות רעיוניות שלמות

ברק 2006 מתאר את המאפיינים של הנוער של היום | הוא טוען שהנוער הטיפוסי של היום חי בשני עולמות בעולם הווירטואלי ובעולם הפיזי | העולם הווירטואלי מספק לנער שחרור הערכה ספונטניות וחיזוק ואילו העולם הפיזי בדרך כלל מספק לו את אלה במידה מועטת יותר | מאחר שמדובר בנער אחד החווה שני סוגי תחושות שונים כל כך מאפיין זה גורם לו להשלכות התנהגותיות הבאות מן העולם הווירטואלי אל העולם המציאותי ולחוסר איזון בין שתי הסביבות |

מוסיפים נקודה במקומות המסומנים

ברק 2006 מתאר את המאפיינים של הנוער של היום. הוא טוען שהנוער הטיפוסי של היום חי בשני עולמות בעולם הווירטואלי ובעולם הפיזי. העולם הווירטואלי מספק לנער שחרור הערכה ספונטניות וחיזוק ואילו העולם הפיזי בדרך כלל מספק לו את אלה במידה מועטת יותר. מאחר שמדובר בנער אחד החווה שני סוגי תחושות שונים כל כך מאפיין זה גורם לו להשלכות התנהגותיות הבאות מן העולם הווירטואלי אל העולם המציאותי ולחוסר איזון בין שתי הסביבות.

הפסיק

הפסיק הוא מפסיק בינוני שתפקידו לחלק את היחידות הרעיוניות הגדולות לחלקים קטנים יותר, כדי לאפשר לקורא לנוח מעט בשטף הקריאה. למעשה, דרוש לקורא ידע תחבירי כדי לדעת היכן להוסיפו, ולשם כך צריך להכיר את סוגי המשפטים, אך אנו ניעזר בחושנו כדוברי שפה, ונסמן את כל אמצעי הקישור הרומזים לחלוקת היחידות הרעיוניות לחלקים קטנים יותר.

לשם כך עלינו לסמן מיליות המקשרות חלקים שווי דרגה למשל:
'ו' החיבור, או, אך, אבל, אלא, גם, לכן, לפיכך, על כן, משום כך, למרות זאת וכדו'.

נסמן גם אמצעים אחרים כמו כי, אם, שְׁ וצירופי שְׁ:
מאחר ש, אף על פי ש, אחרי ש, כמו ש, מפני ש וכדו'.

מסמנים את המיליות ואת אמצעי הקישור:

ברק 2006 מתאר את המאפיינים של הנוער של היום. הוא טוען שהנוער הטיפוסי של היום חי בשני עולמות בעולם הווירטואלי ובעולם הפיזי. העולם הווירטואלי מספק לנער שחרור הערכה ספונטניות וחיזוק ואילו העולם הפיזי בדרך כלל מספק לו את אלה במידה מועטת יותר. מאחר שמדובר בנער אחד החווה שני סוגי תחושות שונים כל כך מאפיין זה גורם לו להשלכות התנהגותיות הבאות מן העולם הווירטואלי אל העולם המציאותי ולחוסר איזון בין שתי הסביבות.

מבדילים ביניהם

הסוג הראשון: אמצעים המחברים בין מילים או צירופים (ולא בין משפטים שלמים). במקרה זה אין לפסק לפני ו' החיבור ולפני או.

הסוג השני: אמצעים המחברים בין משפטים שלמים. במקרה זה יש לפסק לפניהם.

נדגים זאת בפסקה שלנו:

אמצעים המחברים בין חלקי משפטים

- בעולם הווירטואלי **ו** בעולם הפיזי.
- העולם הווירטואלי מספק לנער שחרור הערכה ספונטניות **ו** חיזוק מאפיין זה גורם לו להשלכות התנהגותיות הבאות מן העולם הווירטואלי אל העולם המציאותי ולחוסר איזון בין שתי הסביבות. – בשני המקרים אין מציינים פסיק לפני ה-ו'.

אמצעים המחברים בין משפטים שלמים

הוא טוען שהנוער הטיפוסי של היום חי בשני עולמות בעולם הווירטואלי ובעולם הפיזי.

מיותר לסמן פסיק אחרי שתי מילים ואחרי משפטים קצרצרים.

העולם הווירטואלי מספק לנער שחרור הערכה ספונטניות וחיזוק, ואילו העולם הפיזי בדרך כלל מספק לו את אלה במידה מועטת יותר.

הוספנו פסיק לפני אמצעי הקישור.

מאחר שמדובר בנער אחד החווה שני סוגי תחושות שונים כל כך, מאפיין זה גורם לו להשלכות התנהגותיות הבאות מן העולם הווירטואלי אל העולם המציאותי ולחוסר איזון בין שתי הסביבות.

כשאמצעי הקישור פותח את המשפט, שואלים עד היכן מגיעה ההשפעה שלו, ושם מפסקים.

תפקידים נוספים של הפסיק

- מפריד בין חלקים חוזרים במשפט, אך לא לפני החלק האחרון אם יש לפניו ו' החיבור / או

העולם הווירטואלי מספק לנער שחרור, הערכה, ספונטניות וחיזוק.

- בא אחרי הסגר. בכתיבה אקדמית מדובר בעיקר בדרכי מסירה של דיבור. זוהי אחת מדרכי האזכור, למשל:

לדברי כהן,

לפי כהן,

על פי קביעה זו,

לדעת כהן,

הפסיק ברישום מקורות

באזכורים בתוך הסוגריים:

ברק (2006, עמ' 22) – לא לפי APA

שיטה אחרת בלי פסיק: ברק (2006: 22)

דרך אזכור אחרת: המחשב והטכנולוגיות הרבות הנלוות אליו מפתחים אצל הילד מיומנויות שונות.

או: (גרין, 2006, עמ' 17) – לא לפי APA

ברישום המקורות – בין הפרטים, אך לא אחרי השנה ולא אחרי שם הכותר (אחריהם מציינים נקודה), למשל:

רישום ספר: אלאור, ת' (1992). משכילות ובורות: מעולמן של נשים חרדיות. תל-אביב: עם עובד.

רישום מאמר: מוצ'ניק, מ' (תשס"ד). כיצד מחזירים בתשובה: אסטרטגיות שיח אצל אמנון יצחק. למד לאיל"ש, 168-183.

סימני פיסוק אחרים

נקודתיים

- לפני ציטטה ובתוכה מירכאות הרצל אמר: "אם תרצו אין זו אגדה".
- לפני פירוט שלפניו ביטוי מכליל: הוא טוען שהנוער הטיפוסי של היום חי בשני עולמות: בעולם הווירטואלי ובעולם הפיזי. אך לא: הוא טוען שהנוער הטיפוסי של היום חי בעולם הווירטואלי ובעולם הפיזי.
- ברישום המקורות בין ציון מקום ההוצאה לאור ושם ההוצאה לאור: בר-יוסף, ח' (תשמ"ח). על שירת זלדה. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד.
- Chiaro, D. (1992). *The Language of Jokes*. London and New York: Routledge.

מירכאות

מקיפות ציטטה (מובאה) כמודגם בשקופית הקודמת:
הרצל אמר: "אם תרצו אין זו אגדה".

הערה: כאשר הציטטה ארוכה ומונה מעל 40 מילים היא נכתבת בפסקה נפרדת, כששוליה מוזחים פנימה **ובלי מירכאות, לדוגמה:**

לפי זלדה, הגוף והחומר הם בני-חלוף ואילו הנשמה היא נצחית ויש בה כדי לרומם ולהעצים את הגוף. הולנדר-שטיינגרט מצטטת את זלדה בריאיון שקיימה אתה:

כמובן שהיו לי משברים זמניים שלא יכולתי להבין בשום אופן מה תכליתו של הקדוש ברוך הוא, ואף על פי כן אני משוכנעת שהסבל אינו חסר משמעות ואיננו תוצאה של גורל עיוור, וכשמאמינים שיש משמעות לחיים יכולים לצאת אפילו מבור עמוק" (שם: 234). "גדולת יוסף התבטאה בעובדה שהסכים להמשיך לחיות, להאמין באלוקים, באהבה, במשפחה אחרי שאחיו זרקו אותו לבור. אני כשלעצמי יודעת כמה קשה להמשיך לחיות אחרי פגיעה קטנה לאין ערוך. אין דבר יותר קל מאשר לרצות למות (1983: 235).

סוגריים

יסומנו כשהכותב מוסר מידע משני:

שירים א (שירים שפורסמו בשנים 1935-1948), שירים ב (1945-1959) ושירים ג (1959-1970, וכן שירים שכתבה מוקדם יותר ושלא כונסו בספרים).

באזכורים בתוך הטקסט:

ריבנר (1980) כותב שהתפתחות שירתה של גולדברג מבוססת על היגיון פנימי.

ברישום המקורות מקיפים בסוגריים את שנת פרסום המקור:
ברוך מ' (תשל"ט). הרומנטיקן המר. תל-אביב: אלף.

סוגריים מרובעים – יסומנו כשיש סוגריים בתוך סוגריים – החיצוניים יהיו מרובעים והפנימיים עגולים.

כאשר מצטטים בדילוגים, במקום המילים שהושמטו משתמשים בסוגריים מרובעים ובתוכם שלוש נקודות:

"כמובן שהיו לי משברים זמנים שלא יכולתי להבין [...] ואף על פי כן אני משוכנעת שהסבל אינו חסר משמעות ואיננו תוצאה של גורל עיוור".

נקודה ופסיק

סימן הפיסוק הזה הוא נדיר בהיקריותו. מבחינת איכותו זהו מפסיק הקטן מנקודה וגדול מפסיק.

תפקידו הוא לקשר בין רעיונות שתוכנם דומה:

לדבריו, כאשר מחבר המגילה כותב "שושן הבירה" הוא מבחין בינה לבין העיר שושן; הבירה היא המצודה שהמלך יושב בה, והעיר שושן היא המקום שבו יושבים התושבים.

בכתיבה אקדמית מציינים אותו גם כשמאזכרים בסוגריים יותר ממקור אחד:

לאחר שנעלם הסביל של בניין קל, תפס את מקומו בניין נפעל שציין גם הוראות אחרות – חוזרת והדדית (קוטשר, תשכ"ט; בלאו, תש"ע)

וכן:

(Chiaro, 1992; Muchnik, 2005)

מקף וקו מפריד

המקף מחבר בין מילים שיש ביניהן קשר הדוק בלי רווחים לפניו ואחריו:
תת-תקני, רב-משמעי, שלבים-שלבים

הקו המפריד – מטרתו להפריד, בניגוד למקף שמטרתו לחבר. הקו המפריד ארוך יותר מהמקף ויבוא בין רווחים.
תפקידו לחצוץ בין פרטים שבא אחריהם ביטוי מכליל:
ספר, קובץ ומאמר – כל אלה נרשמים אחרת ברישום המקורות.

קו טווח – מחליף את המילה "עד" בציון טווח של שנים, שעות, עמודים וכדו'.
הוא מסומן בלי רווחים לפניו ואחריו:

עמ' 305–318

2010–2008

12.00–10.00

גרש וגרשיים

בקיצורי שמות מציינים גרש כשמקצרים מילה, וגרשיים כשמקצרים יותר ממילה:

עוזי אורנן – ברישום המקורות: אורנן, ע'

שמואל יוסף עגנון – ברישום המקורות: ש"י עגנון

שמות לוועזיים מקצרים בנקודה:

Anzaldúa G. E.

רצוי לא להרבות בראשי תיבות ובקיצורים (כמו ג"כ, ע"א, ע"י) כי הכתיבה האקדמית צריכה להיות בהירה וקולחת, אבל כשיש מושג מפתח המורכב ממילים אחדות ורוצים לקצרו למען הנוחיות, יש לכתוב בסוגריים את כל מרכיביו בפעם הראשונה, למשל: מט"נ (=מחשב וטכנולוגיות נלוות).

היקף השימוש בסימני הפיסוק

בעניין זה יש למצוא את שביל הזהב – לא להרבות בהם ולא להמעיט בהם. הכללים שקבעה האקדמיה ללשון העברית משאירים מקום לשיקול דעתו של הכותב.

חשוב לא להשאיר שתי שורות ומעלה שאינן מפוסקות, מצד אחר, עומס בסימני פיסוק בשורה אחת יוצר מקצב קריאה מלאכותי ומאולץ.

במקרה הצורך אפשר לוותר על פסיקים לפני אמצעי קישור כשרואים שבקרבתם מצוי כבר סימן פיסוק אחר. יש לזכור גם שכאשר הקורא מגיע לאמצעי קישור, הוא מרגיש שעליו לעצור קצת. דוגמה לכך בשקופית 22.

דוגמה לשימוש מבוקר ומאוזן בסימני פיסוק

טיקוצקי (תשס"ז) שכותב על ייצוג הנוף הארץ-ישראלי בשירת לאה גולדברג כזירת התמודדות עם מוסכמות ספרותיות ואידאולוגיות, נסמך על המהלך הפרשני של יגלין ומרחיבו. לדבריו, לבד מן המתח בין שתי המסורות הללו, יש בה גם מורכבות וחתרנות הנגלים בה בעיון ביקורתית. הוא מגדיר את גולדברג על סמך דברים שאמרה בעבר, ולפיהם היא חשה קרבה פואטית ממשית אל המשוררים שכונו לימים "דור המדינה" אף על פי שזיהתה עצמה כבת דור שערכיו והפואטיקה שלו שונה לחלוטין.

הסבר: בסיום הפסקה אפשר היה לפסק לפני החלקים הצבועים בכחול, אך אין בכך צורך כי הביטוי **למרות ש** רומז לקורא שמתבקשת כאן הפסקה קלה.

הפיסוק המלא של הפסקה המודגמת

ברק (2006) מתאר את המאפיינים של הנוער של היום. הוא טוען שהנוער הטיפוסי של היום חי בשני עולמות: בעולם הווירטואלי ובעולם הפיזי. העולם הווירטואלי מספק לנער שחרור, הערכה, ספונטניות וחיזוק, ואילו העולם הפיזי בדרך כלל מספק לו את אלה במידה מועטה יותר. מאחר שמדובר בנער אחד החווה שני סוגי תחושות שונים כל כך, מאפיין זה גורם לו להשלכות התנהגותיות הבאות מן העולם הווירטואלי אל העולם המציאותי ולחוסר איזון בין שתי הסביבות.

לא לשכוח! בסיום הכתיבה בודקים ומתקנים.

להרחבה ולהעשרה קראו בחוברת האקדמיה ללשון העברית:

גדיש, ר' (עורכת). (תשס"ב). כללי הפיסוק. לשוננו לעם – חוברת
מיוחדת (עמ' 5–34). ירושלים: האקדמיה ללשון העברית.

או באתר האקדמיה ללשון העברית:

[http://hebrew-
academy.org.il/topic/hahlatot/punctuation/](http://hebrew-academy.org.il/topic/hahlatot/punctuation/)

בהצלחה רבה בכתיבה האקדמית ובכתיבה בכלל!

